

Батанов О. В. Функції муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. Науковий вісник Ужгородського національного Університету. Серія «Право». 2023. Випуск 80. Частина 1. С. 94–101.

Автор: Батанов О. В.

Організація: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Видання: Конституціоналіст · 2023

Дата публікації: 2024-01-15

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/batanov-o-v-funktsii-munitsypalnoho-prava-iak-haluzi-prava-dyskusijni-pytannia-teorii-naukovyj-visnyk-uzhhorodskoho-natsionalnoho-universytetu-seriia-pravo-2023-vypusk-80-chastyna-1-s-94-101/>

Відомості про автора

Батанов О. В.

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

РОЗДІЛ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 340.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.13>

ФУНКЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА:

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ

Батанов О.В., доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0239-4539> e-mail: batanov_olexandr@ukr.net Батанов О.В. Функції муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії.

У статті розглядаються проблеми теорії функцій сучасного муніципального права. Розкрито основні сутнісні та змістовні, об'єктивні та суб'єктивні, внутрішні та зовнішні аспекти сучасного муніципального права. Зазначено, що серед основних завдань, які на сьогодні виникли перед вітчизняною наукою муніципального права, – формування цілісних і комплексних знань про систему муніципального права України, її юридичні особливості та закономірності розвитку і функціонування її норм та інститутів. Цілісна концепція системи муніципального права України в єдності не лише її статичних і матеріальних, а й динамічних – функціональних і процесуальних елементів, є важливою теоретико-методологічною основою розвитку й удосконалення системи вітчизняного муніципалізму, чинного

муніципального законодавства, а також муніципальної правотворчої та правозастосовної діяльності. Проте, якщо теорія проблемних питань муніципального права як галузі права, його генезису, джерел, норм та інститутів знайшли відображення в працях українських дослідників, то проблемні функції цієї галузі права залишаються майже недослідженими. Розуміння сутності та змісту функцій муніципального права дає змогу зрозуміти значення цієї галузі права для регулювання суспільних відносин і відповісти на питання про роль муніципального права в суспільстві та державі.

Проаналізовано характерні ознаки функцій муніципального права. Доведено, що функції муніципального права слід розглядати виключно у фокусі предмета та методу(ів) муніципального права. Тому вони нерозривно пов'язані з функціями муніципальної влади і функціями муніципальних прав людини.

Виходячи з викладеного та інших характеристик, функції муніципального права як галузі права слід визначити як основні напрями та види впливу муніципального права на суспільні відносини, що виникають у процесі визнання, формування, організації та здійснення муніципальної влади, а також реалізації та захисту муніципальних прав людини.

Ключові слова: муніципальне право; функції муніципального права; джерела муніципального

права; система муніципального права; інститути муніципального права; норми муніципального права.

Batanov O.V. . The functions of a Municipal Law as a branch of law: debatable issues of theory. In article problems of the theory of functions of a modern Municipal Law are considered. The basic essential and meaningful, objective and subjective, internal and external aspects of modern Municipal Law. It is noted that among the basic tasks that are currently faced domestic science Municipal Law, is the formation of a coherent and comprehensive knowledge of the system of municipal law of Ukraine, its legal aspects and patterns of development and operation of its norms and institutions. A holistic conception of the Municipal

Law of Ukraine in the unity of its static and functional, material and procedural elements are important theoretical and methodological basis for the development and improvement of the system of national municipalism, current municipal legislation and municipal law-making and law enforcement activities.

However, if the theory of problematic issues of Municipal Law as in law, its genesis, sources, norms and institutions are reflected in the works of ukrainian researchers, the problem functions of this area of law remains almost unexplored. Understanding the nature and content of the functions of Municipal Law makes it possible to understand the importance of this area of law to regulate social relations and answer questions about the role of Municipal Law in society and the state.

Characteristic signs of functions of a Municipal Law are analyzed. The functions of municipal law should be considered exclusively in the focus of the subject and method(s) of municipal law. Therefore, they are inextricably linked with the functions of municipal power and the functions of municipal human rights.

Based on the above and other characteristics, the functions of municipal law as a branch of law should be defined as the main directions and types of influence of municipal law on social relations that arise in the process of recognition, formation, organization and exercise of municipal power, as well as the implementation and protection of municipal rights a human's.

Key words: Municipal Law; functions of a Municipal Law; sources of a Municipal Law; system of a Municipal Law; institutes of a Municipal Law; norms of a Municipal Law. Постановка проблеми. У числі фундаментальних завдань та викликів, які на сьогодні виникли перед вітчизняною наукою муніципального права, – формування цілісних і комплексних знань про систему муніципального права України, її юридичні особливості та закономірності розвитку і функціонування її норм та інститутів. Цілісна концепція системи муніципального права України в єдності не лише її статичних і матеріальних, а й динамічних – функціональних і процесуальних елементів, є важливою теоретико-методологічною основою розвитку й удосконалення системи вітчизняного му-

ніципалізму, чинного муніципального законодавства, а також муніципальної правотворчої та правозастосовної діяльності. Втім, якщо концептуальні питання теорії системи муніципального права як галузі права, її генезису, предмету і методу, джерел, норм та інститутів знайшли своє відображення у працях вітчизняних дослідників, то проблема функцій цієї галузі права, за виключенням окремих публікацій [1–2], залишається майже не дослідженою. Розуміння сутності та змісту функцій муніципального права дає можливість зрозуміти значення цієї галузі права для регулювання суспільних відносин та відповісти на питання про роль і місце муніципального права у суспільстві та державі. Концептуальний аналіз муніципального права, його норм та інститутів, муніципально-правових явищ та процесів залишаєть-

ся неповним, статичним без з'ясування їх функціональних аспектів. Стан опрацювання. За останні три десятиліття вітчизняна юридична наука виробила певні підходи до проблем місцевого самоврядування та муніципального права, чому сприяли праці М.О. Баймуратова, Ю.М. Бисаги, В.І. Борденюка, І.А.

Галіахметова, К.В. Головка, В.П. Гробоної, І.В. Дробуш, Б.В. Калиновського, В.М. Кампа, М.І. Корнієнка, В.В. Кравченка, П.М. Любченка, Н.В. Мішиної, М.П. Орзіха, І.С. Пирого, В.Ф. Погорілка, В.А. Стрільчука та ін. Прийняття Конституції України, формування законодавства про місцеве самоврядування, розвиток

муніципального права стали потужним поштовхом до активізації української муніципалогії. Водночас у юридичній науці залишається чи-

мало дискусійних питань щодо принципів, предмету і методу муніципального права як галузі права, його системи та функцій, ролі та місця у національній системі права тощо, авторський погляд на деякі з них викладений у цій статті.

Метою статті є обґрунтування сучасних підходів до розуміння функцій муніципального права як галузі права. Виклад основних положень. Як зазначають сучасні теоретики права, «функціональна характеристика є базовою для розуміння природи права в його соціальному вимірі (на відміну, наприклад, від ціннісної характеристики, яка є базовою для розуміння природи права в його культурному вимірі)» [3, с. 100]. Звідси, можна зробити висновок, що системний та структурний аналіз, хоча й є достатньо універсальними підходами, але вони не вичерпують усіх загальнонаукових методів пізнання права в цілому та муніципального права зокрема, яке потребує також функціональної характеристики, оскільки іманентною якістю будь-якої системи поряд з виникненням та розвитком є її функціонування. У

цьому аспекті варто підтримати Н.М. Оніщенко, яка вважає, що термін «функція» досить багатомірний, він придатний для характеристики будь-яких динамічних структур [4, с. 49] (у т. ч. муніципально-правових – Авт.). Виходячи з відповідних методологічних позицій, І.А. Галіахметов, абсолютно вірно вказує, що «функціональний підхід являє собою один із прийомів (методів тощо) системного дослідження, сут-

ність якого полягає, по-перше, у визначенні місця, ролі та значення (функції) муніципального права у цілому в громадянському суспільстві і правовій системі; по-друге, у виділенні елементів (інститутів) муніципального права та їх взаємодії; по-третє, у встановленні функціонування окремих типів, видів і підвидів муніципально-правових відносин. У цьому контексті структурна диференціація муніципального права супроводжується диференціацією його функцій» [2, с. 67].

У науковій та навчальній літературі з муніципального права дослідження його функцій відсутні, або ж здійснені вкрай фрагментарно. Принаймні у жодному з відомих нам вітчизняних підручників та навчальних посібників з муніципального права взагалі не має будь-якої більш-менш систематизованої інформації з цього питання. Водночас, не викликає сумніву, що саме функціональний аналіз муніципального права дозволяє розглянути його у динаміці, у русі як функціонуючу систему норм, охарактеризувати можливості, цілі та результати правового впливу та вже з даної точки зору визначати ефективність галузевого правового регулювання. Вплив категорії функції муніципального права на професійне мислення юристів має прояв у сприйнятті ними муніципального права не тільки за до-

помогою розв'язання конкретних юридичних казусів, але і на парадигмальному рівні, його загальної концепції, соціально-телеологічного призначення. Теоретичному аналізу функцій муніципального права має передувати аналіз функцій права та його джерел в цілому. Такий акцент не є випадковим, враховуючи, що у теорії права найбільш змістовий аналіз отримали функції саме нормативно-правових актів, хоча дослідники доволі фрагментарно зверталися до загального аналізу призначення, соціальної цінності окремих видів джерел права. Так, Н.М. Пархоменко вважає, що функції джерел права – це такі напрями їх впливу на суспільні відносини, потреба у здійсненні яких породжує необхідність існування джерел права. Ці-

льове спрямування, призначення і завдання джерел права, вказує вона, це складові поняття «функції джерел права», є виявом їх сутності. Теоретичне відокремлення зазначених понять і класифікація функцій джерел права обумовлені методологічним, теоретичним і практичним значенням кожного з них щодо правореалізаційної практики, зокрема застосування їх у регулюванні суспільних відносин. Цільове спрямування джерел права містить в ідеальній формі результат, якого можливо досягти за їх допомогою. Завдання джерел права – це конкретизуючі щодо цільового спрямування та функцій джерел права фактори, згідно з якими здійснюється їх реалізація, досягнення кінцевої або існуючої на певному етапі мети окремого джерела права чи їх системи, яка має досягатися ним

самостійно або у взаємодії з іншими джерелами права, або здійсненню якої вони повинні сприяти. Призначення джерел права характеризує їх об'єктивну необхідність у правовому регулюванні суспільних відносин, з'ясування сфери їх дії [5, с. 14-15]. На наш погляд, такий, в цілому універсальний теоретико-методологічний підхід, сприятиме дослідженню функцій не лише усіх видів джерел позитивного

права, у тому числі й функцій джерел муніципального права, а й власне функцій цієї галузі національного права в цілому.

Слід зазначити, що велика група вчених-теоретиків права під функціями права розуміють обумовлені соціальним призначенням права напрями правового впливу на об'єктивну реальність, в яких виражаються його сутність, призначення та в цілому роль у суспільному житті [6, с. 154; 7, с. 289; 8, с. 158; 9, с. 135]. Так, Н.М. Оніщенко та О.М. Лощихін виходять з розуміння функцій права як соціального призначення права, або напрямків його впливу на суспільні відносини, або першого та другого одночасно [10, с. 9]. На думку В.Ф. Погорілка, функції права – це напрями або види впливу права на суспільні відносини, в яких виражається роль і призначення права у суспільстві й державі, його соціальна цінність та найважливіші риси [11].

Положення загальної теорії права про функції права так чи інакше відображені й у вітчизняній науці конституційного права. Зокрема, автор єдиної на сьогоднішній день монографії та захищеної на її основі докторської дисертації по теорії функцій конституційного права О.В. Сінкевич, розглядає останні як «напрями регулювання конкретного виду чи групи суспільних відносин, які виступають предметом національного конституційного права, з метою реалізації публічного інтересу, що полягає в утвердженні конституційних прав і свобод людини, верховенства права і демократії та у забезпеченні конституційного правопорядку» [12, с. 25-26].

На думку В.Л. Федоренка, функція конституційного права України – це «основний усталений напрямок і вид здійснення цілеспрямованого впливу конституційного права на суспільні відносини, які є предметом конституційного права, для реалізації завдань конституційного права – утвердження цінностей і принципів конституціоналізму та забезпечення сталого конституційного державотворення та правотворення» [13, с. 84]. До того ж, як стверджував він, «конституційне право є багатофунк-

ціональною галуззю права, її функції є майже тотожними до функцій національного права загалом» [14, с. 12]. У галузевій юридичній науці великий інтерес представляє позиція Ю.В. Пирожкової, яка вперше у вітчизняній юридичній науці привернула увагу до поняття «галузева функція у публічному праві», яке вона сформулювала наступним чином: «галузева функція у публічному праві – його специфічна інтегративна властивість, яка обумовлена особливостями врегулювання і захисту загального публічного інтересу, відповідно до якого реалізується нормативно-орієнтуючий вплив на публічні інтереси» [15, с. 35].

Ввівши до категоріально-понятійного апарату юридичної науки поняття «галузева функція у публічному праві», Ю.В. Пирожкова сприяла приверненню особливого інтересу до проблематики функцій права в цілому та галузевих функцій права зокрема. Насамперед вона віддає належне значущості впливу публічного права на державне та суспільне життя країни, звертаючи увагу на «нормативно-орієнтуючий вплив на державні, міждержавні та суспільні інтереси». Також, вона віддає належне як регулятивному, так і охоронному (правозахисному) аспекту загального публічного інтересу. Такий методологічний підхід значною мірою сприятиме як визначенню дефініції функцій муніципального права як галузі права, так і виведенню їх кваліфікуючих ознак.

Звідси оригінальним є визначення функції галузі адміністративного права, яке сформулювала Ю.В. Пирожкова: «це формально визначений, об'єктно орієнтований, сучасно-перспективний напрям впливу, що вражається в активному способі діяльності адміністративного права (утворенні, зміні та припиненні адміністративних відносин), цілеспрямований на досягнення мети, вирішення завдань, реалізацію соціального призначення галузі на певному історичному етапі розвитку суспільства» [15, с. 110].

Такого роду дефінітивні конструкції, у яких здебільшого акцент зміщено на телеологічні (рольові, цільові) та аксіологічні (ціннісні) аспекти, дозволяють нам у подальшому розглядати проблеми функцій муніципального права у контексті його спрямованості на регулювання муніципально-правових відносин, які виникають в процесі визнання, становлення, організації та здійснення муніципальної влади, а також реалізації та захисту муніципальних прав людини.

Такий підхід, насамперед, є свідченням поступового відходу від стереотипного та в цілому спрощеного визначення предмету муніципального права як сукупності відносин виключно публічного характеру. Такого роду концептуальна установка має колосальне значення у контексті розуміння сутнісних, структурних та функціональних характеристик муніципального права та, у силу цього, предметної визначеності, соціального

призначення та спрямованості норм муніципального права на регулювання суспільних відносин, які виникають у різних сферах місцевого життя та реалізацією пов'язаних із ними відповідних груп муніципальних прав людини.

У цьому аспекті особливий інтерес представляє концептуальне розуміння соціального призначення муніципального права. Насамперед питання щодо соціального призначення муніципального права заслуговує на увагу тому, що без такого аналізу неможливо дати більш-менш об'єктивну оцінку чинникам та процесам його розвитку та існування, його ролі у формуванні муніципалізму та демократії, регулюванні суспільних відносин, що виникають, змінюються або припиняються внаслідок діяльності чи поведінки суб'єктів муніципального права в процесі визнання, становлення, організації та функціонування муніципальної влади, а також реалізації і захисту муніципальних прав людини.

Адже абсолютно очевидно, що муніципальна влада нерідко здійснює заходи, які відповідають індивідуальним інтересам окремих жителів – членів територіальних громад, колективним інтересам місцевих співтовариств, інтересам усього суспільства, усіх соціальних груп, усіх верств населення, наприклад, соціальний захист населення, турбота про людей похилого віку та осіб з інвалідністю (допомога на дому, утримання притулків); видача житлових позик; освіта (контроль за роботою навчальних закладів, участь у розробці навчальних програм); комунальні послуги та контроль за діяльністю комунальних підприємств (очисні споруди, каналізація); управління комунікаціями (місцевий транспорт, шляхи), збирання та утилізація сміття, сприяння або організація будівництва

доріг, тобто налагодження шляхів сполучення, допомога у боротьбі із стихійними лихами, охорона природи, поліцейська справа та підтримка громадського порядку, дошкільна робота з дітьми (створення денних ясел-садків, сімейних дитячих садків), організація центрів проведення дозвілля для дітей шкільного віку тощо. Це ті питання, які протягом століть входили до кола питань місцевого значення – функціонально-телеологічної основи місцевого самоврядування, муніципальної влади та муніципального права.

На наш погляд, категорії «соціальне призначення» та «функції муніципального права» є тісно пов'язаними та співвідносяться як головна мета визнання муніципальної демократії, орієнтир, смислова установка існування місцевого самоврядування і його інститутів та засоби, способи, механізм реалізації цього призначення, досягнення цілей муніципального розвитку територіальної громади, демократизації суспільства та децентралізації публічної влади. Якщо більш уважно розглянути співвідношення соціального призначення муніципального права та його функцій, то, природно, виявляється:

муніципальні функції відображають відповідність даної галузі національного права своєму соціальному призначенню. Соціальне призначення є предметом відображення функцій муніципального права, повноти, якості, ефективності, результативності та прозорості реалізації його норм та інститутів.

Тут є очевидним співвідношення того, що відображається та відображувача. Концептуально важливим є і те, що чітке, правильне, повністю відповідне дійсним потребам та інтересам людини, територіальної громади та в цілому суспільства розуміння соціального призначення муніципального права є своєрідним стимулом, каталізатором точного визначення переліку, «номенклатури» його функцій та їх ефективної реалізації. Таким чином, за якістю виконання функцій муніципального права ми можемо судити про рівень, ступінь його відповідності (або невідповідності) своєму соціальному призначенню, ефективності норм муніципального права тощо. Та, навпаки, точність визначення цілі (соціального призначення) може певною мірою служити показником якісного

рівня функціональних можливостей муніципального права, закладений у ньому потенціал розвитку. Також у науці муніципального права поширені й інші положення про місію, цілепокладання або ж щодо традиційних питань про «роль і місце» муніципального права у національній правовій системі, на що ми частково звертали увагу раніше. Так, наприклад, термін «роль права» вказує на «значення права в житті суспільства, держави взагалі або на певному етапі їх розвитку». Якщо «відповідаючи на питання, якою була (чи буде) роль права на тому чи іншому етапі, для вирішення певних завдань треба розглянути функції права, які саме й характеризують його соціальне призначення, то «роль права» – більш загальне щодо функції поняття» [16, с. 5].

Результати відповідних досліджень здебільшого обґрунтовують особливості предмету муніципально-правового регулювання та лише опосередковано вказують на завдання муніципального права як галузі національного права. Звідси невизначеним залишається питання про співвідношення споріднених, хоча і не тотожних категорій «мета», «ціль», «завдання» і «функції» в муніципальному праві.

Вони нерідко змішуються між собою, ототожнюються, визначаються одна через іншу. Зокрема, у загальнотеоретичному аспекті слово «завдання» тлумачиться як «1. наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін.; 2. мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити» [17].

Тобто, «завдання» визначається через іншу категорію – «мета». У свою чергу, «мета» у парі із категорією «засоби» розглядаються як поняття, що характеризують певні елементи поведінки та діяльності людини, де «мета» – усвідомлене передбачення бажаного результату діяльності, яке зумовлює пошук засобів і шляхів його досягнення, а «засоби» – предмети, способи дії, поведінки, соціальні інститути, за допомогою яких досягають певної мети; сукупність елементів діяльності, спрямованої на осмислення, окреслення, реалізацію мети [18]. Категорія «ціль» визначається як «ідеальний образ майбутнього, бажаного результату людської діяльності. Ціль є безпосереднім спонукальним мотивом діяльності людини, що визначає і мобілізує її волю». При цьому, процес формування і реалізації цілі

називається «цілепокладанням», а «кінцевою найвищою метою діяльності людини є ідеал» [19]. Однією з причин цього є, з одного боку, маловживаність відповідних категорій у чинному законодавстві та, з іншого боку, їх різночитання або вільне використання без наділення їх адекватним змістом. Свідченням тому є те, що прикметник «місцевий» (як найбільш значущий у контексті процесів становлення, розвитку, функціонування, реалізації муніципального права) в різних значеннях використовується у Конституції України 74 рази, тоді як пов'язані із динамічними та праксеологічними процесами правозастосування категорії «функція» – 4, «функціонування» – 7, «мета» – 9, «ціль» – 1, а «завдання» – жодного разу. У Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» [20] слово

«мета» використовується кілька разів. Так, у ч. 1 ст. 15 Закону закріплюється, що «органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання»; у ч. 1 ст. 19 Закону визначається, що «з метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі Конституції України та в межах цього Закону може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста». У деяких

законах опосередковано або безпосередньо йдеться про мотиви, мету, ціль і завдання законодавця при його прийнятті. Так, у ст. 1 Закону «Про органи самоорганізації населення» [21] закріплено його мету: «Цей Закон визначає правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення», а ч. 3 ст. 3 цього Закону – «основні завдання» органів самоорганізації населення:

«1) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України; 2) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг; 3) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм». Стаття 4 Закону «Про столицю України – місто-герой Київ» [22] визначає «столичні функції міста Києва», а ст. 5 цього Закону встановлює, що «з метою врахування особливостей функціонування міста Києва як столиці України, на підставі цього Закону, Київська міська рада затверджує Статут територіальної громади міста Києва».

Отже, категорія «завдання» в муніципальному праві, як і в праві в цілому, є спорідненою із категорією «мета», яка позначає певний, заздалегідь визначений і бажаний ідеальний результат правового регулювання, а самі завдання формулюються у межах та на виконання відповідної мети. Для муніципального права таким бажаним результатом вбачається реалізація та, іноді, захист муніципальних прав людини, вирішення питань місцевого значення, здійснення функцій та повноважень місцевого самоврядування та ін. Виходячи з цього, мета й завдання муніципального права України мають, з одного боку, своїм підґрунтям положення теорії природного права та Конституції України, відповідно до яких «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визна-

ються в Україні найвищою соціальною цінністю» (ст. 3), «в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування» (ст. 7), «в Україні визнається і діє принцип верховенства права» (ст. 8), «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (ст. 19) та ін. Ці та інші конституційні правоположення означають, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності не лише держави, а й місцевого самоврядування, первинним суб'єктом, основним носієм його функцій та повноважень є територіальна громада.

Тобто головною телеологічною домінантою муніципального права є створення правових умов для забезпечення муніципальною владою прав людини у сфері місцевого самоврядування, вирішення питань місцевого значення. У свою чергу, завдання галузі муніципального права є спорідненими і взаємопов'язаними з її функціями. Водночас, вони і відрізняються між собою, співвідносяться як стратегія й тактика досягнення ідеальної та бажаної мети. До того ж, якщо завдання і мета муніципального права як галузі національного права характеризуються своєю єдністю, то функції, які є шляхами (напрямами та видами) їх досягнення, є багатоманітними. Їх номенклатура підлягає класифікації та систематизації за різними заздалегідь визначеними критеріями. Їм властива як стабільність та узгодженість між собою, так і

динамічність. Одні функції муніципального права втрачають свою актуальність, зникають чи трансформуються. Так, на зміну функції щодо деєтатизації (роздержавлення) місцевих рад, які на початку 90-х років минулого століття згідно Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцевого самоврядування» від 7 грудня 1990 р. [23] визначалися «державними органами місцевого самоврядування» (ч. 1 ст. 2 Закону), а сам Закон проголошувався «основою реалізації державної влади і місцевого самоврядування, утвердження повноти народовладдя на відповідних адміністративних територіях» (Преамбула Закону), прийшла функція забезпечення децентралізації, яка проголошується «суттєвим фактором забезпечення стабільності конституційного ладу» [24] та «складним соціаль-

но-організаційним, політичним, економічним і нормативно-правовим процесом реновації не тільки суспільства, а й самого інституту державності у бік її суттєвої демократизації та укріплення правових засад» [25, с. 11]. Натомість, набувають ваги інші, нові функції цієї галузі права. До прикладу, за останні роки для муніципального права України помітно актуалізувалась євроінтеграційна функція. Свідченням чому є концептуалізація децентралізації як «інструменту просування європейського ідеалу й досягнення кращих результатів економічного розвитку», «ключового фактору, який визначає просування справедливості та ефективності на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях» та «ознаки «європейськості» й умови наближеності до стандартів Європейського Союзу» [26,

с. 156, 158].

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити низку висновків

та узагальнень, зокрема:

- функціям муніципального права як самостійній галузі права притаманні юридичні ознаки, що виражають сутність і зміст цієї галузі права, її призначення у суспільстві та державі, а також місце у національній системі права та правовій системі в цілому;
- функції муніципального права є активним способом дії права, що виражається в утворенні, зміні та припиненні правовідносин, що є предметом муніципально-правового регулювання; – маючи об'єктивний характер, функції муніципального права є, з одного боку, формою цілеспрямованої вольової поведінки або діяльності суб'єктів муніципального права, та, з іншого боку, системою юридичних станів, що породжують муніципальні права і обов'язки учасників цих відносин;
- функції муніципального права є цілеспрямованими напрямками реалізації способів діяльності муніципального права. Оскільки ці напрямки мають множинний та різновекторний характер і підлягають класифікації, то функції муніципального права слід розуміти як напрямки та види його цілеспрямованого впливу на відповідні суспільні відносини;
- функції муніципального права безпосередньо пов'язані із системою муніципального права як галузі права, її нормами та інститутами, утворюючи стійкі системно-функціональні, структурні та генетичні зв'язки, що

характеризують статичні й динамічні, матеріальні та процесуальні властивості муніципального права. Система муніципального права поза виміром його функцій залишається абстрактною конструкцією елементів права. Водночас, функціонування муніципального права детермінує системні властивості його структури;

– функції муніципального права безпосередньо впливають на муніципально-правові відносини та їх властивості, суб'єктно-об'єктний склад, життєві обставини (муніципальні юридичні факти), які породжують, змінюють і припиняють муніципально-правові відносини, а також визначають їх змістове наповнення;

– функції муніципального права слід розглядати виключно у фокусі предмету та методу (методів) муніципального права. Отже вони нерозривно пов'язані із функціями муніципальної влади та функціями муніципальних прав людини. Спираючись на наведені та інші характеристики, функції муніципального права як галузі права доцільно визначати як основні напрями та види впливу муніципального права на суспільні відносини, які виникають в процесі визнання, становлення, організації та здійснення муніципальної влади, а також реалізації та захисту муніципальних прав людини.

Список використаних джерел

1. 1. Батанов О.В. Проблеми теорії функцій муніципального права. Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 65–70.
2. 2. Галіахметов І. Функції муніципального права України. Вісник Центральної виборчої комісії. 2013. № 2 (26). С. 66–69.
3. 3. Баран А.В. Межі буття і дії позитивного права: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2018. 202 с.
4. 4. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 352 с.
5. 5. Пархоменко Н.М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2009. 32 с.
6. 6. Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
7. 7. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави та права: підручник. Київ: Кондор, 2005. 609 с.
8. 8. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2016. 480 с.
9. 9. Тополевський Р.Б., Федіна Н.В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
10. 10. Оніщенко Н.М., Лоцихін О.М. Функції права: значення, сутність, система. Часопис Київського університету права. 2004. № 2. С. 9–13.
11. 11. Погорілко В.Ф. Функції права. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 6: Т–Я. Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. С. 313.
12. 12. Сінкевич О.В. Функції конституційного права як галузі права України: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 462 с.
13. 13. Федоренко В.Л. Завдання та функції конституційного права як галузі конституційного права. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2021. Вип. 1 (93). С. 80–89.
14. 14. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці Незалежності України. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 616 с.
15. 15. Пирожкова Ю.В. Функції адміністративного права: генеза, теоретичний, нормативний та прак-

30. сеологічний аспекти: монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 547 с.
31. 16. Заморська Л.І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. Актуальні проблеми вітчизняної
32. юриспруденції. 2015. № 6. С. 3–9.
33. 17. Завдання. Словник UA. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>
34. ?swrd=%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.
35. 18. Надольний М.І. Мета і Засоби. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жу-
36. ковський, М.Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-66645>.
37. 19. Загороднюк Ю. Ціль. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії
38. ім. Г.С. Сковороди; голов. ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 706.
39. 20. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року. Відомості
40. Верховної Ради України. 1997. № 24, ст. 170.
41. 21. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 року. Відомості
42. Верховної Ради України. 2001. № 48, ст. 254.
43. 22. Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 року. Відомості
44. Верховної Ради України. 1999. № 11, ст. 79.
45. 23. Закон УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядуван-
46. ня» від 7 грудня 1990 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 2, ст. 5.
47. 24. Скрипнюк О. Децентралізація влади як чинник забезпечення стабільності конституційно-
48. го ладу: теорія й практика. Віче: громадсько-політичний і теоретичний журнал. 2015. № 12.
49. С. 22–24.
50. 25. Баймуратов М. Децентралізація публічної влади та права людини в місцевому самоврядуванні:
51. питання взаємозв'язку та взаємообумовленості. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та
- перспективи: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (15 березня 2019 р., м. Львів). Львів: ЛРІДУ НАДУ ,
2019. С. 9–15.
52. 26. Стогова О. Вплив децентралізації публічної влади на ставлення громадян до Європейського
53. Союзу. Юридичний вісник. 2021. № 4. С. 156–162.

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)